

WIADOMOŚCI BANKU POLSKIEGO

(Drukowane jako rękopis).

Rok IX.

WARSZAWA, DNIA 31 MAJA 1932 R.

Nr. 10.

TREŚĆ:

Odznaczenia	str. 97	Uzupełnienie spisu telefonów Banku Polskiego	str. 98
Ruch służbowy	" 97	Zmiany w urzędowej stopie dyskontowej	" 99
Zwrot kosztów porad lekarskich pracownikom, udającym się na kurację do Truskawca	" 97	Drugi rok działalności Banku Rozrachunków Międzynaro- dowych	" 99
Nowe fałszyfikaty banknotów 10-dolarowych	" 98	Sytuacja monetarna Stanów Zjednoczonych A. P.	" 103

Odznaczenia.

Pan Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nadał „Krzyż Niepodległości“ urzędnikowi Oddziału w Równem

p. Janowi Karolowi Pieńkowskiemu

za pracę w dziele odzyskania niepodległości (Monitor Polski Nr. 92 z 21 kwietnia 1932 r.).

Ruch służbowy.

Przeniesienia.

Zastępcy Dyrektorów Oddziałów na równorzędne stanowiska:

Leopold Przełęcki z Oddziału w Brześciu n/Bugiem do Oddziału w Jaśle
Władysław Strzetelski „ „ w Jaśle „ „ w Brześciu n/Bugiem.

Adam Nieć, Zastępca Dyrektora Oddziału w Wilnie, przeniesiony na stanowisko pełniącego obowiązki Dyrektora Oddziału w Lesznie.

Zmarli.

Karol Jordan, emerytowany urzędnik Banku Polskiego w Warszawie, Stanisław Gucwa, urzędnik Oddziału w Łodzi.

Zwrot kosztów porad lekarskich pracownikom, udającym się na kurację do Truskawca.

(Dział I Spisu Okólników).

Ordynujący w Truskawcu lekarze Dr. Władysław Kluger i Dr. Wiktor Proszowski zgodzili się udzielać porad pracownikom Banku Polskiego i członkom ich rodzin na następujących warunkach:

- 1) opłata za pierwsze badanie zł 15
- 2) „ „ następne „ 10
- 3) „ „ wizytę u chorego (cierpienie obłożne) „ 20

Należności za porady płaćć będą lekarzom sami zainteresowani, a po powrocie do Oddziału otrzymają zwrot wydatkowanych kwot.

Podając powyższe do wiadomości udającym się na kurację do Truskawca, zaznacza się, że za wizyty u innych lekarzy Bank przyznawać będzie zwrot tylko do wysokości kwoty, umówionej z wyżej wymienionymi lekarzami.

Nowe falsyfikaty banknotów 10-dolarowych.

Federal Reserve Bank of New York zawiadamia listem z 29 kwietnia 1932 r. o pojawieniu się nowych typów falsyfikatów, których opis Ministerstwo Skarbu Stanów Zjednoczonych zamieściło w swym liście okrężnym Nr. 660 z 28 kwietnia b. r.

Po 10 \$ (Federal Reserve Note)

Wystawiony na Federal Reserve Bank of Philadelphia, Pensylwania; serja z roku 1928 B; litera kontroli A; numer na przedniej stronie 19, na odwrotnej zaś niewyraźny; H. T. Tate, Skarbnik Stanów Zjednoczonych; A. W. Mellon, Minister Skarbu; portret Hamiltona.

Falsyfikat ten jest drukowany na arkuszu papieru, używanego do obligacji, przy pomocy płyt fotomechanicznych, dobrego wyrobu, przyczem odwrotna strona falsyfikatu jest szczególnie niebezpieczna. Przednia strona jest wykonana ciężko czarnym drukiem. W portrecie twarz Hamiltona jest wydłużona, brwi są bardzo cieniowane, a linje ust i nosa znacznie uwydatniają rysy. Równoległe, krzyżujące się linje, tworzące tło portretu, są słabo widzialne wskutek ciężkiego druku. Pieczęć i numeracja są wykonane w kolorze mętno-zielonym. Falsyfikat ten umyślnie został rozmoczony w chemicznym roztworze, aby mu nadać wygląd zużycia.

Po 10 \$ (Federal Reserve Note)

a) Wystawiony na Federal Reserve Bank of Cleveland, Ohio; serja z 1928 B; litera kontroli „G“; numer na stronie przedniej 6, na odwrotnej zaś niewyraźny; H. T. Tate, Skarbnik Stanów Zjednoczonych; A. W. Mellon, Minister Skarbu; portret Hamiltona.

b) Wystawiony na Federal Reserve Bank of Cleveland, Ohio; serja z 1928 B; litera kontroli „K“; numer na stronie przedniej 8; na odwrotnej zaś niewyraźny; H. T. Tate, Skarbnik Stanów Zjednoczonych; A. W. Mellon, Minister Skarbu; portret Hamiltona.

Obydwa falsyfikaty wykonane są tak samo jak falsyfikat, wystawiony na Federal Reserve Bank of Philadelphia, Pensylwania, i wskutek tego wykazują te same cechy. Numery na odwrotnej stronie płyt są niewyraźne i zostały dodane osobnym drukiem.

Ministerstwo Skarbu Stanów Zjednoczonych, Wydział Służby Tajnej, prosi banki i wszystkie osoby, którym falsyfikaty będą przedstawione, o ustalenie ich pochodzenia. Wszelkie wiadomości w tej sprawie należy kierować do Treasury Department, Secret Service, Customs House, New York, N. Y.

George L. Harrison, Gubernator.

Uzupełnienie spisu telefonów Banku Polskiego.

(Dział I Spisu Okólników).

W spisie telefonów Banku Polskiego należy zaznaczyć następujące zmiany:

na str. 30 Oddział w Grodnie, ul. Napoleona 17:

Gabinet Dyrektora i mieszkanie prywatne

Nr. 279

Sala biurowa i mieszkanie Zastępcy Dyrektora

„ 9

Oba aparaty są czynne całą dobę.

Zmiany w urzędowej stopie dyskontowej,

które należy zaznaczyć w „Wiadomościach Banku Polskiego” Nr. 6 z 31 marca 1932 r., str. 66:

Bułgarja	z	8 $\frac{1}{2}$ %	na	8%	która obowiązuje od dn. 25. V. 1932 r.
Danja	„	5%	„	4%	„ „ „ „ 30. V. 1932 r.

Drugi rok działalności Banku Rozrachunków Międzynarodowych¹⁾.

(na podstawie sprawozdań rocznych)

Doniosłe wydarzenia, jakie następowały po sobie w dziedzinie pieniężnej i kredytowej od połowy roku ubiegłego, wywierały ogromny wpływ na działalność Banku Rozrachunków Międzynarodowych w drugim roku jego istnienia. Kolejność tych wydarzeń bierze początek w załamaniu się Austriackiego Zakładu Kredytowego, po którym następuje wycofywanie kredytów krótkoterminowych z Austrii i Niemiec, silny nacisk na rezerwy banków centralnych środkowej i wschodniej Europy, ogłoszenie moratorium Hoovera, celem opanowania szerzącego się kryzysu zaufania, spadek kursu funta i zawieszenie wymienialności biletów przez szereg innych państw, wreszcie dalsze pogorszenie międzynarodowych stosunków pieniężnych i kredytowych na tle braku zaufania. W zależności od tych wydarzeń, bezpośrednio lub pośrednio oddziaływających na działalność B. R. M., działalność ta przechodziła stopniowo trzy wyraźne okresy: pierwszy trwał do ogłoszenia moratorium Hoovera, drugi do czasu spadku funta, trzeci — do końca okresu obrachunkowego.

W pierwszym okresie działalność banku rozwijała się pomyślnie po linii, wytkniętej przez statut, t. j. w dziedzinie popierania współpracy banków biletowych, stwarzania ułatwień w międzynarodowych obrotach pieniężnych, wreszcie spełniania przez bank roli powiernika w międzynarodowych rozrachunkach pieniężnych, szczególnie zaś wynikających z wykonywania planu Young'a. W drugim okresie, skutkiem ogłoszenia moratorium Hoovera, zmienił się zakres działalności banku jako powiernika, a w następstwie zmniejszenia się jego kapitałów obrotowych, wynikających z rozrachunków między państwowych, spadła również i jego rola w oddziaływaniu na międzynarodowe obroty pieniężne. Objaw ten jeszcze bardziej uwypuklił się w trzecim okresie, nacechowanym zanikaniem resztek zaufania, kiedy bank narażony był na wycofywanie wkładów, zdeponowanych przez banki centralne tak, że stan tych wkładów skurczył się silnie do końca 1931 roku i odtąd dopiero do końca marca 1932 roku, t. j. do zakończenia roku operacyjnego, wkłady banków centralnych wzrosły.

Działalność banku w trzech zasadniczych kierunkach statutowych przedstawiała się następująco:

Popieranie współpracy banków biletowych nakłada przedewszystkiem na B. R. M. obowiązek udzielania pomocy przy stabilizacji walut tym krajom, których waluty nie są ustabilizowane, a następnie dopiero współpracy z temi krajami. Z tego względu bank przeprowadził w początkach roku operacyjnego rokowania z Bankiem Hiszpańskim w sprawie stabilizacji pesety i udzielił na ten cel kredytu w kwocie 3 milj. funtów. Stabilizację tę uniemożliwił jednak późniejszy przewrót polityczny w Hiszpanji oraz zaburzenia pieniężne na całym świecie, które ograniczały geograficzny zasięg wpływów banku tak, że oprócz zacieśnienia w początkach roku współpracy z bankami — Portugalskim, Jugosłowiańskim, Norweskim i Albańskim sfera jego oddziaływania nie wyszła poza granice roku poprzedniego.

Współpraca banku z bankami centralnemi zarysowała się wyraźniej w dziedzinie kredytowej po ogłoszeniu moratorium Hoovera, kiedy odpływ kredytów krótkoterminowych z Europy Środkowej a zwłaszcza z Niemiec został spotęgowany i wywoływał nacisk na rezerwy banków centralnych. B. R. M. uważał wówczas za wskazane udzielić niezwłocznej pomocy bankom: Węgierskiemu, Austriackiemu, Rzeszy Niemieckiej, Jugosłowiańskiemu i Gdańskiemu, mimo że skutkiem moratorium Hoovera został pozbawiony znacznych funduszy obrotowych. Ponieważ jednak zakres żądanej pomocy prze-

¹⁾ O Banku Rozrachunków Międzynarodowych zamieszczono artykuły w „Wiadomościach Banku Polskiego” Nr. 18 z 1930 roku i Nr. 12 z 1931 roku.

rastał siły banku, przeto kredytu dla Banku Rzeszy w wysokości 100 milj. dolarów udzielił on wspólnie z bankami Francuskim, Angielskim i Rezerwy Federalnej w Nowym Jorku, a kredytu dla Banku Węgierskiego w kwocie 26 milionów dolarów udzielił zorganizowany przez B. R. M. syndykat 12 banków centralnych. Kredyty te, jak sam bank przyznaje, nie zażegnały bynajmniej kryzysu zaufania, stały się zaś kredytami długoterminowymi; z pośród nich spłacony został w całości jedynie kredyt, udzielony Bankowi Gdańskiemu; trzy inne kredyty spłacone zostały zaledwie w 10 — 20%-ach, reszta zaś jest prolongowana w miarę zapadania terminu płatności.

Po okresie tak intensywnej działalności kredytowej, który dla banku zakończył się unieruchomieniem poważnej części uszczuplonych poprzednio środków obrotowych, a w międzynarodowych stosunkach pieniężnych nietylko nie ujawnił odprężenia, lecz dalsze pogłębienie kryzysu zaufania skutkiem spadku funta, B. R. M. zaczął z kolei odmawiać udzielania kredytów, o które zwracały się różne banki centralne. Takie stanowisko uzasadnia bank tem, że przyczyny obecnych zaburzeń związane są z całokształtem stosunków gospodarczych i że normalna akcja w dziedzinie kredytów krótkoterminowych nie wystarczy na ich usunięcie. Niewątpliwie jednak równie decydujący wpływ na to stanowisko banku miał fakt intensywnego wycofywania rezerw przez banki biletowe tak, że rezerwy te w ciągu września spadły w banku raptownie o 331 milj. franków.

Poza tem współpraca banku z bankami centralnymi ujawniła się w tem, że w maju 1931 r., to znaczy bezpośrednio po Walnem Zebraniu, zorganizował on konferencję przedstawicieli banków centralnych, celem omówienia szeregu zagadnień, dotyczących pieniądza i kredytu. Miarą zainteresowania się wówczas konferencją, jak również sprawami B. R. M. była obecność przedstawicieli 24 banków centralnych, wśród których było 20 gubernatorów. W rok później udział gubernatorów w Walnem Zebraniu banku był dużo mniej liczny, przyczem niektóre banki były zupełnie niereprezentowane.

Drugą konferencję banków centralnych zorganizował bank w listopadzie w Pradze, w której wzięli udział rzeczoznawcy lub obserwatorzy banków Bułgarskiego, Czechosłowackiego, Rzeszy, Greckiego, Polskiego, Rumuńskiego, Jugosłowiańskiego, Austriackiego i Węgierskiego. Konferencja miała zbadać ograniczenia dewizowe różnych krajów oraz możliwości zawierania wzajemnych układów kompensacyjnych.

Ażeby uchodzić za centrum informacji finansowych i autorytetu doradczego w sprawach pieniężnych, zorganizował bank specjalny wydział do badań różnych rynków i zbierania odnośnych materiałów statystycznych. Wydział ten zebrał przepisy i zwyczaje różnych krajów w sprawie transakcyj z złotem i opublikował je. Poza tem zostały zgromadzone i opublikowane przepisy różnych krajów, dotyczące reglamentacji dewiz.

Stwarzanie ułatwień w międzynarodowych obrotach pieniężnych jest drugim zadaniem statutowym banku. Mając to zadanie na względzie, usiłował bank w pierwszej fazie działalności wpływać na taki układ stosunków, ażeby niekorzystny nadmiar kredytów krótkoterminowych, ciążyących na różnych rynkach, zastąpić kredytami długoterminowymi. W tym okresie zatem badał bank możliwości rozwoju we własnym zakresie kredytu średnioterminowego oraz popierał powstawanie międzynarodowych instytucyj kredytu długoterminowego, jednak poczynania te musiał wkrótce przerwać wobec wydarzeń, jakie nastąpiły na tle międzynarodowego zadłużenia krótkoterminowego.

Według oszacowania, dokonanego przez bank, wysokość krótkoterminowych zobowiązań międzynarodowych wynosiła w początkach 1931 roku 50 miliardów franków, a wysokość zapasu dewiz w 26 bankach centralnych, którą można było przeciwstawić tym zobowiązaniom — 11 miliardów franków, z czego zaledwie mniej aniżeli połowa znajdowała się w posiadaniu banków krajów zadłużonych. Przy normalnym obrocie kapitałów powyższe zapasy dewiz stanowiłyby wystarczającą gwarancję, jednak w atmosferze braku zaufania i silnego wycofywania kredytów były one niedostateczne. Z tego powodu najbardziej dotknięte ucieczką kapitałów rynki pieniężne żądały pomocy od zagranicznych banków biletowych lub B. R. M. i tę pomoc w formie kredytu uzyskały w wysokości — jak bank oblicza — 5 miliardów franków, co stanowi 10% całkowitego zadłużenia krótkoterminowego w początkach 1931 roku. Przy tej pomocy, jak również przy pomocy kapitałów, dostarczonych przez same rynki dłużnicze oraz przez ich banki biletowe, zdołano zlikwidować około 30 miliardów franków krótkoterminowych zobowiązań, z pozostałych zaś 20 miliardów franków większa część została unieruchomiona skutkiem różnego rodzaju układów. Wśród tak olbrzymiej dyslokacji kapitałów, jak również wobec ograniczeń

w ich obrocie, stosowanych przez szereg państw w formie kontroli dewiz, moratorium, ograniczeń przywozu i t. p., możliwości banku w realizowaniu drugiego zadania statutowego były oczywiście skromne.

Stosunkowo mały udział brał bank poza tem w ruchu złota, jaki występował w 1931 roku. W niektórych tylko wypadkach działał on jako agent z polecenia banków centralnych, zakupując złoto i przysyłając je zleceniodawcom lub instytucjom wskazanym, albo też przechowując u siebie. Zapas złota, zdeponowanego w banku na rachunek banków centralnych, przedstawiał w końcu roku operacyjnego wartość 120 milj. franków, przyczem kruszec ten nie jest wykazywany w bilansach banku.

Spełnianie roli powiernika w międzynarodowych rozrachunkach finansowych jest trzecim zadaniem statutowym banku. Czynności powiernika lub agenta fiskalnego państw wierzycielskich dokonywał bank w odniesieniu do rocznych spłat rządu niemieckiego, węgierskiego, bułgarskiego i czechosłowackiego oraz pożyczek Dawes'a, Young'a i austriackiej z 1930 roku. W roku sprawozdawczym miał otrzymać bank od rządu niemieckiego 1.618·9 milj. marek, płatnych w ratach miesięcznych, od rządu węgierskiego 8 milj. koron złotych, płatnych po połowie 30 czerwca i 30 grudnia 1931 r., od rządu bułgarskiego 10 milj. franków, wreszcie od rządu czechosłowackiego 10 milj. marek złotych, płatnych po połowie 1 lipca 1931 r. i 1 stycznia 1932 roku. Przy normalnym biegu wypadków sumy te gromadziły się w banku i co pół roku rozdzielane były pomiędzy kraje wierzycielskie. Stan ten zmienił się zasadniczo w roku 1931/32 skutkiem propozycji Hoovera z 20. VI. 1931 r. zawieszenia wypłat między państwowych oraz pozostającego w związku z tą propozycją protokołu londyńskiego z 11. VIII. 1931 r. Po wpłaceniu zatem do banku trzech normalnych rat miesięcznych, Niemcy płaciły następnie, poczynawszy od lipca 1931 r. w myśl protokołu londyńskiego, po 51 milj. marek miesięcznie, t. j. tyle, ile należało na poczet części bezwarunkowej anuitetu. Kwoty te, po potrąceniu wydatków na koszty obsługi pożyczki Young'a, przekazywał bank na rachunek kolei niemieckich, jako udzieloną im pożyczkę.

W myśl analogicznych postanowień protokołu londyńskiego w stosunku do Węgier i Bułgarji obydwie te państwa wpłaciły drobne kwoty do banku, gdy tymczasem Czechosłowacja nie była obowiązana do jakiegokolwiek wpłaty.

Za funkcje, związane z dokonywaniem rozrachunków międzypaństwowych, pobiera bank corocznie około 950.000 franków prowizji, pierwszym przeto skutkiem moratorium Hoovera dla banku była utrata tego wynagrodzenia. Drugim, znacznie poważniejszym skutkiem, było zmniejszenie się jego kapitałów obrotowych, wywołane przede wszystkim zaprzestaniem wpłat przez państwa dłużnicze, a następnie podejmowaniem kwot, znajdujących się do dyspozycji państw wierzycielskich. W rezultacie fundusze rządów obniżyły się z 400 milj. franków w dniu 30. VI. 1931 r. do 68 milj. franków w dniu 31. III. 1932 r.

Rola banku w zagadnieniach reparacyjnych uwydatniła się z kolei w listopadzie 1931 r., kiedy rząd niemiecki, powołując się na art. 119 planu Young'a i art. 45 statutu banku, zażądał zwołania specjalnego komitetu do zbadania, czy Niemcy zdolne są spłacać warunkową część anuitetu. Komitet ten, zorganizowany przez bank, składający się w myśl planu Young'a z przedstawicieli banków biletowych: Rzeszy, Francuskiego, Angielskiego, Belgijskiego, Japońskiego i Rezerwy Federalnej w Nowym Jorku oraz z czterech członków dokooptowanych, opracował w końcu grudnia 1931 r. raport, w którym podkreślił konieczność rewizji planu Young'a. Sprawie tej zostanie poświęcona konferencja lozańska w czerwcu r. b.

Wreszcie na uwagę zasługuje jeszcze jedna czynność banku, jako mandatariusza w dziedzinie międzynarodowych rozrachunków finansowych, którą było zorganizowanie, w myśl życzenia konferencji londyńskiej, komitetu przedstawicieli państw, zainteresowanych w udzielonych Niemcom kredytach krótkoterminowych. Komitet ten opracował tekst ugody z wierzycielami Niemiec (Standstill-agreement) i powierzył bankowi powołanie komisji arbitrażowej do czuwania nad wykonaniem tej ugody.

Bilans Banku zestawiony w dniu 31 marca 1932 roku wykazuje poważne zmiany w porównaniu ze stanem z przed roku.

STAN CZYNNY

w milj. fr. szw.
w/g równi monetarnej

STAN BIERNY

	31. III. 1931	%	31. III. 1932	%		31. III. 1931	%	31. III. 1932	%
I. Gotowizna	7·2	0·4	14·2	1·3	I. Kapitał (zatwierdzony 500)				
II. Oprocentowane lokaty a vista	186·3	9·8	74·4	6·6	wpłacono	103·2	5·4	108·5	9·6
III. Dyskonto					II. Fundusze rezerwowe:				
1. Weksle handl. i akc. bank.	471·4	24·8	473·6	42·0	statutowy, dywidend. i ogólny	—	—	3·8	0·4
2. Bony skarbowe	138·1	7·3	136·7	12·1	III. Wkłady długoterminowe				
IV. Oprocentowane lokaty termin.					1. Rachunek powierniczy rocz-				
1. Kredyty otw. banków centr.	—	—	184·8	16·4	nych spłat reparacyjnych . .	154·9	8·2	153·6	13·6
2. Inne lokaty do 3 mies. . .	850·7	44·7	21·8	1·9	2. Wkłady rządu niemieckiego	77·4	4·1	76·8	6·8
3. „ „ od 3 do 6 mies.	12·8	0·7	—	—	3. Fundusz gwarancyjny rządu				
V. Papiery i różne lokaty					francuskiego	68·9	3·6	68·7	6·1
1. Do 3 miesięcy	—	—	174·2	15·5	IV. Wkłady krótkoterminowe				
2. Od 3 do 6 miesięcy	—	—	36·6	3·3	i a vista				
3. Do 1 roku	184·8	9·7	—	—	1. Banków biletowych i na				
4. Powyżej 1 roku	37·9	2·0	—	—	własny rachunek				
VI. Inne aktywa.	12·0	0·6	9·7	0·9	a) od 3 do 6 miesięcy	5·7	0·3	—	—
					b) do 3 miesięcy	495·2	26·0	145·2	12·9
					c) a vista	311·1	16·4	463·0	41·1
					2. Banków biletowych na ra-				
					chunek innych wkładców				
					a) od 3 do 6 miesięcy	5·3	0·3	—	—
					b) do 3 miesięcy	355·7	18·7	—	—
					c) a vista	292·2	15·4	68·2	6·1
					3. Innych wkładców				
					a) do 3 miesięcy	13·8	0·7	—	—
					b) a vista	—	—	7·8	0·7
					V. Różne rachunki	6·6	0·3	15·2	1·4
					Zysk	11·2	0·6	15·2	1·3
	1.901·2	100·0	1.126·0	100·0		1.901·2	100·0	1.126·0	100·0

Suma bilansowa banku zmniejszyła się w ciągu roku o 795 milj. fr. Złożył się na to spadek obcych środków obrotowych, a mianowicie wkładów banków biletowych na własny rachunek o 198 milj. fr. oraz na rachunek rządów o 585 milj. fr., gdy tymczasem kapitały własne banku, t. j. zakładowy i rezerwowe wzrosły nieznacznie, mianowicie o 9 milj. fr. Kapitał zakładowy banku wynosił w końcu marca 1932 roku 108·5 milj. fr., t. j. więcej aniżeli przed rokiem o 5·3 milj. fr. dzięki temu, że liczba akcjonariuszów powiększyła się o Bank Albański, Norweski i Jugosłowiański. Kapitał ten stanowi czwartą część zakupionych dotychczas akcji w ilości 173.600 na ogólną sumę emitowanych 200.000. Celem wypełnienia warunku statutowego, że wszystkie emitowane akcje mają być sprzedane w ciągu dwóch lat od daty założenia banku, zapewnił sobie bank kupno pozostałych 26.400 akcji przez 7 krajów założycielskich z tem zastrzeżeniem, że kraje te odstąpią w przyszłości po równej części akcji tym bankom, posiadającym walutę złotą, które zechcą stać się akcjonariuszami B. R. M. Fundusze rezerwowe banku — statutowy, dywidendowy i ogólny — zjawily się po raz pierwszy w bilansie z 31 marca r. b. skutkiem odpisów, dokonanych z zysków roku poprzedniego.

Stan wkładów długoterminowych, związanych z odszkodowaniami, nie wymagających przytem oprocentowania przez bank, nie zmienił się w porównaniu z rokiem poprzednim i odpowiadał minimalnym pozostałościom, przewidzianym umowami haskimi. Całkowity spadek wkładów, o którym wspomniano poprzednio, nastąpił w zakresie wkładów krótkoterminowych, gdzie poza tem nastąpiło znamienne przesunięcie większości wkładów na rachunki a vista tak, że w rezultacie rachunki te stanowiły 48% środków obrotowych banku. Tak niekorzystne ustosunkowanie się wkładów ze względu na możliwości ich lokowania pogorszał ponadto fakt, że wkłady te składały się z poważnych należności niewielu banków centralnych, zamiast, jak przed rokiem, dzielić się równomierniej między poszczególne kraje. W dniu 31 marca r. b. z całkowitej sumy wkładów krótkoterminowych i a vista opiewało na dolary 67·6%, na franki fr. 15%, na marki 4·6% oraz na inne waluty 12·8%. Z wkładów długoterminowych — rachunek powierniczy i wkład rządu niemieckiego opiewał na marki a pozostałość, około 23%, na dolary.

W polityce lokacyjnej musiał bank mieć na uwadze: terminy wkładów, waluty, w jakich były dokonane, a ponadto przebieg światowych wydarzeń gospodarczych. Kierując się troską o płynność i bezpieczeństwo lokat, starał się bank ogniskować je w bankach centralnych, przyczem od 13 tych banków uzyskał zobowiązanie pokrycia strat, które mogłyby nastąpić na ich rynkach, oraz zabezpieczenie równowartości lokaty w złocie. Z ogólnej sumy lokat dokonano w bankach centralnych 85·9%, w instytucjach, poleconych przez banki centralne, 10·1%, a resztę, t.j. 3·3% w przedsiębiorstwach, wybranych przez bank, lecz z wiedzą banków centralnych. Tak samo, jak w roku poprzednim, brak jest danych, dotyczących rozmieszczenia geograficznego lokat, nadmieniono tylko, że z ogólnej ich sumy dokonano w Niemczech 28·2%, nie wliczając w to kredytu, udzielonego Reichsbankowi w kwocie 22·5 milj. dolarów w dniu zestawienia bilansu. Płynność formalna banku, wykazana w bilansie, jest korzystna, gdyż odpowiednio do zmiany terminu wkładów nastąpiło skrócenie terminów lokat najwyżej do 6 miesięcy, gdy przed rokiem poważne sumy lokowano na okresy do 1 roku i dłuższe.

Rok sprawozdawczy zakończył bank czystym zyskiem w wysokości 15·2 milj. fr., z którego wydzielono 6% dywidendy oraz dokonano ustawowych odpisów na fundusze rezerwowe i na udziały w zyskach tych państw, które w myśl umów haskich zobowiązały się do utrzymywania w B. R. M. minimalnych wkładów w ciągu 5 lat.

Sytuacja monetarna Stanów Zjednoczonych A. P.

Od czasu katastrofalnego pogorszenia się sytuacji banków amerykańskich w drugiej połowie roku ubiegłego datuje się nowa orientacja sfer oficjalnych Stanów Zjednoczonych w polityce kredytowej. Kryzys bankowy, wyrażający się nienotowaną nigdy dotychczas ilością upadłości, był chronologicznie ostatnim, ale najgroźniejszym objawem rozwijającego się w Stanach Zjednoczonych przesilenia gospodarczego. Trwający od dłuższego czasu spadek cen i kursów, rujnując wielu kapitalistów, stał się powodem niewypłacalności licznych klientów bankowych, a z drugiej strony zmusił liczne rzesze wkladców do sięgnięcia po oszczędności. Banki amerykańskie stanęły w obliczu niezwykle trudności: zmuszone zostały wypłacać wkłady przy jednoczesnym coraz wyraźniejszym zaniku płynności aktywów. Jeśli nie miało dojść do groźnych komplikacji na rynku kredytowym, należało bankom amerykańskim przyjść z energiczną i rozległą pomocą. Celem zapobieżenia zawieszaniu wypłacalności przez banki, trzeba było przede wszystkim częściowo upłynnić ich aktywa przy pomocy redyskonta, a dla przeciwdziałania nastrojom panicznym wśród publiczności należało zwiększyć ich płynne rezerwy. Były to zasadnicze motywy zainicjowania przez przyzidenta Hoovera dwu instytucji: National Credit Corporation i Reconstruction Finance Corporation. Liczono również na to, że przez dostarczenie bankom nowych środków obrotowych pobudzi się je do ożywienia działalności kredytowej, przez co uda się zahamować postępy deflacji, wynikającej z ograniczenia przez banki rozmiarów udzielanych kredytów.

National Credit Corporation zorganizowano w październiku 1931 roku; kapitał akcyjny tej instytucji wynosi tylko \$ 1,200.000; poważne fundusze miały być zebrane drogą emisji obligacji. Dotychczas udało się umieścić na rynku obligacji za sumę \$ 455 milionów, wzamian za które gotówką wpłynęło \$ 135 milionów; poza tem uzyskano kredyt bankowy w wysokości \$ 20 milionów. Instytucja udzieliła 575 bankom, będącym w trudnościach płatniczych, kredytów na łączną sumę \$ 155 milionów. Wobec niemożności ulokowania na rynku większej ilości obligacji z powodu braku poparcia ze strony wielkich banków i publiczności amerykańskiej, N. C. C. została zahamowana w rozwoju. Zapewne w niedalekiej przyszłości N. C. C. zostanie wchłonięta przez nową instytucję o szerszym zakresie działania.

Reconstruction Finance Corporation utworzona została na podstawie prawa z dn. 23 stycznia 1932 r., a rozpoczęła działalność 1 lutego. Na czele instytucji stanął m. i. gen. Dawes. W odróżnieniu od poprzedniej organizacji, R. F. C. oparta została nie na kapitałach prywatnych, ale publicznych. Kapitał akcyjny w wysokości \$ 500 milionów został zasubskrybowany przez skarb państwa; poza tem instytucja ma prawo emitować obligacje, gwarantowane przez rząd federalny do wysokości \$ 1.500 milionów. Z sumy \$ 2 miljardy, jaką instytucja będzie ew. rozporządzała, będą udzielane kredyty ratunkowe bankom, towarzystwom kolejowym, przedsiębiorstwom przemysłowym i handlowym oraz rolnictwu. Po dwóch miesiącach od chwili rozpoczęcia działalności R. F. C. przyznała z sum, wpłaconych przez skarb państwa, 935 instytucjom kredytu do wysokości \$ 238·7 miliona, w tem 858 bankom do sumy \$ 158·2 miliona.

Obie powyższe instytucje zdołały tylko w drobnej mierze spełnić zadanie, do którego zostały powołane: zapobiegły zawieszeniu wypłat przez szereg banków (liczba upadłości bankowych zmalała: w grudniu r. ub. ogłosiło niewypłacalność 358 banków, w styczniu r.b. — 342, w lutym 122, a w marcu

tylko 45). Natomiast nieufność publiczności do banków nie została przełamana i odpływ wkładów bankowych nie został zahamowany, a również działalność kredytowa banków nie doznała ożywienia, gdyż banki wykorzystywały pomoc ze strony obu instytucji na wzmocnienie swych rezerw i upłynnienie aktywów, a natomiast niechętnie udzielały nowych pożyczek, gdyż dał się zauważyć brak solidnego materiału wekslowego na rynku.

Czynnikami, które zdecydowały o niepowodzeniu obu powyższych instytucji finansowych, były: niemożność pozyskania przez nie większych kapitałów i niemożność bezpośredniego oddziaływania na sytuację gospodarczą kraju. Po tych doświadczeniach stało się jasne, że tylko akcja ze strony banków Rezerwy Federalnej może być powyższych wad pozbawiona. Było to decydującym momentem dla uchwalenia przez Kongres Stanów Zjednoczonych w końcu lutego 1932 r. reformy ustroju bankowości federalnej. Odnosną ustawę przeprowadził w Izbie Reprezentantów deputowany Steagall, a w Senacie — sen. Glass. Ustawa ta, która weszła w życie natychmiast po jej uchwaleniu, stwarza dla Banków Rezerwy Federalnej możliwości szerokiej ekspansji kredytowej.

Glass-Steagall bill wprowadza 3 zasadnicze inowacje:

1) Zezwala Bankom Federalnym na udzielanie kredytów, w razie braku materiału, nadającego się do redyskonta, na skrypty dłużne należycie zabezpieczone i zaopatrzone przynajmniej w pięć zyr innych banków, należących do systemu Rezerwy Federalnej;

2) W pewnych wypadkach Banki Federalne będą mogły udzielać kredytów indywidualnych bankom, należącym do systemu Rezerwy Federalnej, na zobowiązania, zabezpieczone przez walory, nie nadające się do redyskonta, ale uznane za wystarczająco pewne.

W obu powyższych wypadkach wierzytelności o charakterze zagranicznym nie mogą służyć za gwarancję.

3) Na przeciąg jednego roku Federal Reserve Board zostaje upoważniony do używania obligacji państwowych, zamiast złota lub weksli handlowych, na pokrycie emisji banknotów, ponad 40% kruszcowego pokrycia, wymaganego przez ustawę.

Glass-Steagall Bill umożliwia Bankom Federalnym udzielanie kredytów nawet mimo zmniejszenia się na rynku ilości materiału wekslowego pod wpływem skurczenia się obrotów gospodarczych. Również ewentualny odpływ rezerwy kruszcowej z powodu wycofywania kapitałów zagranicznych ze Stanów Zjednoczonych nie będzie mógł oddziaływać hamująco na działalność kredytową Banków Federalnych, gdyż dzięki zaliczeniu papierów państwowych do pokrycia emisji banknotów zwiększa się ilość wolnego złota, ponad 40%-owe minimum pokrycia, o wartość posiadanych przez Banki Federalne papierów, czyli o około \$ 740 milionów.

Reforma ustawy o systemie rezerwy federalnej jest wyrazem dążenia do przeciwstawienia się procesowi zmniejszania się rozmiaru kredytów kraju pod wpływem trwającego przesilenia. W logicznym związku z tą tendencją pozostaje dokonana, jednocześnie z uchwaleniem *Glass-Steagall Bill'u*, obniżka stopy oficjalnej Banku Federalnego w Nowym Jorku.

Zniżka stopy dyskontowej Banku Federalnego w Nowym Jorku dnia 26 lutego 1932 roku z 3½ do 3% rozpoczęła nowy okres „polityki taniego pieniądza”. Ma ona stanowić zachętę dla sfer gospodarczych do intensywnego korzystania z usług kredytowych Banków Federalnych. Zniżka stopy dokonana została wobec uniezależnienia Banków Federalnych od nacisku ze strony zagranicy, przez zwiększenie ilości posiadanego przez nie wolnego złota do eksportu. Obniżka ceny kredytu przygotowuje grunt dla emisji obligacji na rynku Stanów Zjednoczonych, co może przyczynić się do pomyślnego uplasowania obligacji Reconstruction Finance Corporation. W ten sposób zniżka stopy oficjalnej w Nowym Jorku jest konsekwentnem uzupełnieniem dotychczasowych poczynań sfer oficjalnych amerykańskich w dziedzinie kredytowej.

Przez dokonanie reformy bankowej i zniżkę stopy oficjalnej spodziewano się osiągnąć również pewien efekt psychologiczny, a mianowicie liczone na powstrzymanie się wkradków amerykańskich i kapitalistów zagranicznych od wycofywania kapitałów z banków, których środki rozporządzalne i rezerwy zostały poważnie zwiększone. Ten efekt nie został osiągnięty. Przeciwdziałanie się deflacji, będącej wynikiem ostrożnej polityki kredytowej banków amerykańskich, oraz dążenie do oddziaływania na życie gospodarcze kraju przy pomocy sztucznych środków kredytowych, uznane zostały przez szeroką opinię publiczną za dążenie do inflacji. W związku z tem odpływ kapitałów krajowych i zagranicznych z banków amerykańskich bynajmniej nie ustał.

Wejście przez Banki Federalne na drogę liberalnej polityki kredytowej rozbudziło nadzieję na możliwość przełamania panującej depresji i wywołanie ożywienia gospodarczego przy pomocy środków

z dziedziny pieniężnej. Nadzieje te zostały zawiedzione. W ciągu kilkunastu tygodni od daty wprowadzenia w życie reformy bankowej i obniżenia oficjalnej stopy dyskontowej nastąpiło dalsze pogorszenie się sytuacji kraju. Obroty handlowe zmalały, ceny spadły, kursy doznały zniżki, a liczba upadłości (z wyjątkiem banków) zwiększyła się i bezrobocie wzrosło.

Sfery gospodarcze, reprezentujące przemysł, handel i rolnictwo, uznały dotychczasowe wysiłki banków za zbyt nieśmiałe, a reformę Glass-Steagall'a za niedostateczną. Reprezentanci tych sfer zawiedzeni w swoich nadziejach zapragnęli dać bankom nowy bodziec, pobudzający je do energiczniejszej walki z kryzysem gospodarczym. W tym celu deputowany Goldsborough przeprowadził w Izbie Reprezentantów wniosek, który wywołał w międzynarodowych sferach finansowych niezwykle sensację.

Goldsborough bill uchwalony dnia 2 maja, po kilkunastominutowej dyskusji, większością 289 głosów przeciwko 60, uznaje za „wytyczną polityki walutowej Stanów Zjednoczonych — przywrócenie dolarowi siły kupna odpowiadającej cenom hurtowym z okresu lat 1921-29 i utrzymanie tej siły przy pomocy kontroli rozmiarów kredytu i obiegu pieniężnego. Przeprowadzenie tej polityki powierza się Federal Reserve Board, Bankom Rezerwy Federalnej i ministerstwu skarbu“. Następnie wniosek upoważnia do znacznego zwiększenia emisji banknotów. Wprawdzie wniosek nie mówi wyraźnie o zmianie parytetu dolara, jednakże jest oczywiste, że jego wykonanie byłoby równoznaczne z wejściem na drogę zdecydowanej inflacji i spowodowałoby spadek dolara o około 30%. *Goldsborough bill* spotkał się w senacie (gdzie broni go sen Fletscher) z opozycją oraz sprzeciwem prezydenta Hoovera i wobec tego pozostaje on narazie w zawieszeniu.

Sprawa *Goldsborough-Fletscher bill'u* wywarła duże wrażenie w sferach finansowych i wywołała dyskusję na temat przyszłości dolara. O ile dotychczas wielu ekonomistów nie dopuszczało myśli o ew. deprecjacji waluty Stanów Zjednoczonych, o tyle po uchwaleniu przez Izbę Reprezentantów *Goldsborough bill'u*, nawet ze strony najpoważniejszych znawców przedmiotu dały się słyszeć głosy powątpiewania. Nie jest bowiem wyłączone, że myśl, zawarta we wniosku *Goldsborough*, która narazie została zaniechana, może pod naciskiem okoliczności ponownie wypływać w zmienionej postaci. Dotychczas Stany Zjednoczone stoją oficjalnie na stanowisku utrzymania solidności waluty krajowej; jest to wyrazem zwycięstwa grupy bankowej nad grupą przemysłową. Nie można być pewnym, czy tego rodzaju ustosunkowanie się sił trwać będzie stale.

Obawy o przyszłość dolara ugruntowane są na rozpowszechnionym mniemaniu, że dotychczasowe posunięcia w dziedzinie kredytowej mogą w ostatecznej konsekwencji na tyle pogorszyć sytuację gospodarczą w Stanach Zjednoczonych, że jedynym z niej wyjściem stać się może deprecjacja waluty. Obecnie bowiem rozwój kredytów ma następować szybciej niż rozwój produkcji, co może przyczynić się do wyżki cen. Ale wyżka cen bez jednoczesnego obniżenia parytetu dolara poważnie utrudniłaby konkurencję towarów amerykańskich na rynkach zagranicznych. Inflacja nie może rozwiązać zagadnienia nadprodukcji, której objawy dotychczas jeszcze nie zniknęły, jak również nie może rozwiązać zagadnienia stosunkowo zbyt wysokich kosztów produkcji, wygórowanych płac i wzrastającego ciężaru długów. Energiczna akcja kredytowa może sztucznie wywołać przejściowe ożywienie w niektórych przedsiębiorstwach, ale na dalszą metę musi poważnie skomplikować sytuację tych przedsiębiorstw i utrudnić ich terapię. Można również obawiać się o to, aby pod wpływem dokonanej reformy bankowej nie rozwijała się nadmiernie emisja banknotów na podstawie mało płynnych aktywów, co mogłoby w przyszłości utrudnić sytuację banków federalnych. Wiadomo bowiem, że najmniej gospodarczo uzasadnione długi zaciągane bywają wtedy, gdy kredyt jest tani i zbyt łatwo dostępny. Wreszcie, wobec krytycznego ustosunkowania się wielu kapitalistów do nowego kursu w polityce bankowej, może wzmóc się tezauryzacja złota, a wiadomo jest, że żaden bank centralny nie wytrzyma nacisku na swą rezerwę kruszcową, o ile klientela danego banku przedstawiać będzie masowo banknoty do wymiany.

Punktem ciężkości położenia Banków Federalnych jest trudna sytuacja wielotysięcznej rzeszy banków należących do systemu Rezerwy Federalnej, które wymagają coraz większej pomocy z powodu trwającego odpływu wkładów przy jednoczesnym ciągle pogłębiającym się „zamrożeniu” aktywów. Przyczyną tego jest dokonywany się od dłuższego czasu spadek kursów papierów wartościowych notowanych na giełdzie, które służyły za podstawę szeroko udzielanych kredytów. Przeciętny wskaźnik kursów giełdowych wynoszący w 1920 r. 189·4 obniżył się stopniowo w 1930 r. do 140·6, w 1931 r. do 86·9, a w kwietniu 1932 r. do 41·7. Ponieważ wartość wszystkich walorów notowanych przez Stock Exchange wynosiła w okresie kryzysu w 1929 r. 89·7 miliardów dolarów, przeto do chwili obecnej straty poniesione przez amerykańskich kapitalistów wynoszą około 70 miliardów. Straty te poważnie zachwiały wypłacalnością dłużników banków amerykańskich.

Groźnem zjawiskiem dla amerykańskiego systemu pieniężnego jest niekorzystne kształtowanie się budżetu państwowego i bilansu płatniczego.

Rok budżetowy 1930/31 zamknięty został deficytem w wysokości około \$ 900 milionów, głównie z powodu zmniejszenia się obrotów wewnętrznych i zewnętrznych, co wyraziło się spadkiem wpływów z podatku dochodowego i cel. Rok 1931/32, który zamknięty zostanie dnia 30 czerwca, wykaże deficyt około \$ 3 miliardów, gdyż obok powyższych czynników dużą rolę odegrało przyznanie moratorium zagranicznym dłużnikom skarbu Stanów Zjednoczonych. Budżet na rok 1932/33 przewiduje ponownie deficyt, mimo to rząd bierze na siebie ciężar współdziałania w utworzeniu Reconstruction Finance Corporation.

Bilans płatniczy Stanów Zjednoczonych zaczął kształtować się niekorzystnie. Główną rolę odegrało od dłuższego czasu zmniejszające się saldo dodatnie bilansu handlu zagranicznego. W styczniu 1920 roku wyniosło ono + \$ 100 milionów, w tym samym miesiącu roku następnego + \$ 66 milionów, a w styczniu roku bieżącego + \$ 14 milionów; w lutym 1930 roku wyniosło + \$ 67 milionów, w roku następnym + \$ 49 milionów, a w roku bieżącym + \$ 24 miliony. Tego rodzaju ewolucja bilansu handlowego Stanów Zjednoczonych wywołana została w pierwszym rządzie przez spadek eksportu towarów amerykańskich w związku z zahamowaniem ekspansji kredytowej nazewnątrz przez Amerykę. Poza tem na pogorszenie się stanu bilansu płatniczego Stanów Zjednoczonych duży wpływ wywarło w ostatnich czasach wycofywanie krótkoterminowych kapitałów przez zagranicznych kapitalistów częściowo pod wpływem nieufności do waluty i bankowości amerykańskiej, częściowo zaś ze względów spekulacyjnych. Lokowanie kapitałów w Anglii uznane zostało przez wielu za korzystniejsze i pewniejsze. Wreszcie ogłoszone moratorium dla wielu dłużników zagranicznych osłabiło bilans płatniczy Stanów Zjednoczonych na czas dłuższy.

Nie da się zaprzeczyć, że w położeniu gospodarczem Stanów Zjednoczonych zyskują na sile czynniki, podkopujące podstawy waluty amerykańskiej. Ale z drugiej strony obiektywna ocena środków, jakie są w rozporządzeniu Systemu Rezerwy Federalnej, pozwala mniemać, że dolar posiada z punktu widzenia techniczno-bankowego odpowiednie zabezpieczenie.

Mimo niekorzystnego kształtowania się niektórych czynników bilansu płatniczego kraju, oraz mimo trwającej tezauryzacji złota przez publiczność, spadek rezerwy kruszcowej Banków Federalnych następuje powoli. Od połowy maja 1931 roku do połowy tegoż miesiąca r. b. obniżyła się ona o \$ 255 milionów, co w porównaniu z jej obecną wysokością \$ 2.956 milj. nie jest sumą stosunkowo dużą. Wolne do eksportu złoto, ponad 40%-owe minimum pokrycia, wynosi obecnie około 1.3 miljarda \$, co w przybliżeniu odpowiada wysokości krótkoterminowych wkładów zagranicznych w bankach amerykańskich. Nawet przeto, gdyby wszystkie te wkłady zostały z Ameryki wycofane, co nie jest praktycznie możliwe, sytuacja Banków Federalnych nie stałaby się jeszcze zupełnie krytyczna. Opieranie obaw o przyszłość dolara na dotychczasowym odpływie rezerwy kruszcowej Banków Federalnych jest zgoła nieuzasadnione.

Również rozwój działalności emisyjnej Banków Federalnych nie zagraża stałości dolara. Banki wykazują daleko idącą ostrożność w udzielaniu kredytów i zdecydowanie przeciwstawiają się tendencji inflacyjnemu. Przyczem nie można zapominać o tem, że obecne pokrycie kruszcowe obiegu banknotów i natychmiast płatnych zobowiązań Banków Federalnych wynosi zgorą 65% i wobec tego nawet bardzo znaczne zwiększenie emisji banknotów nie zdołałoby spowodować wysokości pokrycia kruszcowego do poziomu groźnego dla Banków Federalnych.

Chociaż względy techniczno-bankowe wskazują na silne podstawy stałości waluty Stanów Zjednoczonych, to jednak w Ameryce oddawna istnieje grupa zwolenników obniżenia parytetu kruszcowego dolara, celem korzystnego oddziaływania na kształtowanie się sytuacji gospodarczej kraju. Wysuwane są argumenty, że ciężar długów, wyrażonych w dolarach, stał się nadmiernie uciążliwy pod wpływem spadku cen, i że jedynie obniżenie parytetu dolara wślad za niższą indeksu cen hurtowych może uzdrowić sytuację, zmniejszając niewypłacalność. Słychać głosy, że obniżka zawartości kruszcowej dolara pobudziłaby obroty handlowe na rynku wewnętrznym oraz eksport towarów amerykańskich. Wybitnym zwolennikiem obniżenia parytetu dolara jest amerykański prof. Irving Fisher, autor książki p. t. „Stabilizing the dollar“; jego poglądy znajdują przychylny oddźwięk w sferach przemysłowych. Zagadnienie, czy czynniki decydujące Stanów Zjednoczonych zawsze zdołają przeciwstawić się tym tendencjom, jest główną niewiadomą w ocenie sytuacji dolara. Jego stałość nie jest tylko zależna od podstaw techniczno-bankowych, ale również od ewentualnych decyzji sfer kierowniczych, które nie ustają w poszukiwaniu środków zwalczania panującej depresji gospodarczej.